

Anna Hrycaj

Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego i wniosku o ogłoszenie upadłości oraz oświadczenia o wszczęciu postępowania naprawczego złożonych przed 1 stycznia 2016r.

Wprowadzenie

Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego i wniosku o ogłoszenie upadłości można określić jako sytuację procesową, w której jednocześnie w odniesieniu do tego samego dłużnika został złożony i jeszcze nie został rozpoznany wniosek restrukturyzacyjny oraz wniosek o ogłoszenie upadłości. Do zaistnienia zbiegu wniosków niezbędne są dwa elementy występujące łącznie tj. zbieg podmiotów i zbieg przedmiotów. Zbieg podmiotów oznacza, że zarówno wniosek restrukturyzacyjny jak i wniosek o ogłoszenie upadłości muszą dotyczyć tego samego dłużnika. Zbieg przedmiotów należy rozumieć jako sytuację procesową polegającą na złożeniu wniosków, z których wszystkie dotyczą kompleksowego rozwiązania sytuacji kryzysowej dłużnika oraz konfliktów pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami oraz pomiędzy wierzycielami, wynikających z niewypłacalności dłużnika przy czym jeden (lub więcej) z nich zawiera żądanie otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego lub zatwierdzenia układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu, a jeden (lub więcej) zawiera żądanie ogłoszenia upadłości dłużnika.

Regulacja normatywna dotycząca zbiegu wniosków określa, który z wniosków ma pierwszeństwo, który sąd rozpoznaje oba wnioski i w jakich okolicznościach wnioski mogą być rozpoznawane oddzielnie. Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego oraz wniosku o ogłoszenie upadłości jest uregulowany w art. 11 – 13 PrRest. Zgodnie z tą regulacją pierwszeństwo ma wniosek restrukturyzacyjny. Wynika to z art. 12 ust. 1 PrRest, zgodnie z którym w przypadku złożenia wniosku restrukturyzacyjnego i wniosku o ogłoszenie upadłości, w pierwszej kolejności rozpoznaje się wniosek restrukturyzacyjny. Jest to wyrazem przyjęcia założenia, że ze społecznego i gospodarczego punktu widzenia korzystniejsza jest restrukturyzacja przedsiębiorstwa niż jego likwidacja w drodze postępowania upadłościowego. Polski ustawodawca świadomie przyjął prymat restrukturyzacji nad upadłością¹.

¹ Aksjologiczne uzasadnienie tego rozwiązania zostało wskazane w uzasadnieniu projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2824>; dalej jako „uzasadnienie projektu” lub „uzasadnienie projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne”.

Zagadnienie zbiegu wniosku restrukturyzacyjnego i złożonego pod rządami PrUpNaprr wniosku o ogłoszenie upadłości lub oświadczenia o wszczęciu postępowania naprawczego wymaga odrębnej analizy z uwagi na fakt, że wnioski te są rozpoznawane na podstawie różnych regulacji prawnych. Jednocześnie przepisy przejściowe zawarte w Prawie restrukturyzacyjnym są dość ogólne i nie regulują precyzyjnie różnych możliwych sytuacji zbiegu wniosków.

Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego i złożonego pod rządami PrUpNaprr wniosku o ogłoszenie upadłości

Okoliczność, że przed dniem 1 stycznia 2016r. został złożony wniosek o ogłoszenie upadłości, niezależnie od tego czy był to wniosek o ogłoszenie upadłości likwidacyjnej czy też upadłości z możliwością zawarcia układu nie wyklucza możliwości złożenia wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego czy też wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu. W związku z powyższym może pojawić się kolizja wniosków, do których, zgodnie z przepisami przejściowymi, będzie stosowało się różne reżimy prawne.

Zgodnie z art. 449 PrRest w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie ustawy wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to w sposób oczywisty stosowanie dotychczasowych przepisów regulujących upadłość, a więc PrUpadNaprr, a wyłączenie zastosowania przepisów art. 9a i 9b PrUpad. W konsekwencji, sąd upadłościowy rozpoznający wniosek o ogłoszenie upadłości wniesiony przed dniem 1 stycznia 2016r. rozpoznaje go na podstawie przepisów PrUpNaprr bez żadnego odniesienia do nowych regulacji dotyczących zbiegu wniosków. Nie można również przyjąć, że sąd upadłościowy od dnia 1 stycznia 2016r. powinien stosować przepisy art. 11 – 13 PrRest ponieważ określenie w art. 449 PrRest, że wniosek złożony przed dniem wejścia w życie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne rozpoznawany jest na podstawie przepisów dotychczasowych wyłącza możliwość zastosowania do rozpoznania wniosku przepisów, które nie obowiązywały przed dniem 1 stycznia 2016r. gdyż nie mieszczą się one w pojęciu „przepisów dotychczasowych”. Należy więc uznać, że co do zasady wniosek o ogłoszenie upadłości jest rozpoznawany niezależnie i bez żadnego związku z wnioskiem restrukturyzacyjnym.

Sytuacja kształtuje się inaczej w odniesieniu do wniosku restrukturyzacyjnego. Nie ma bowiem żadnego uzasadnienia aby z tego powodu, że przed 1 stycznia 2016r. wpłynął

wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika wyłączyć stosowanie tych przepisów dotyczących zbiegu wniosków, które regulują sposób procedowania wniosku restrukturyzacyjnego. W konsekwencji, sąd restrukturyzacyjny na ogólnych zasadach powinien zawiadomić sąd upadłościowy o złożeniu wniosku restrukturyzacyjnego (art. 12 ust. 1 PrRest). Ponadto, jeżeli zostanie ogłoszona upadłość dłużnika to sąd restrukturyzacyjny wstrzyma rozpoznanie wniosku restrukturyzacyjnego do czasu uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości, a po jego uprawomocnieniu się odmówi zatwierdzenia układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu albo odmówi otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (art. 13 PrRest). Jeżeli postępowanie restrukturyzacyjne zostało otwarte przed uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości wydanego w wyniku uwzględnienia wniosku złożonego przed 1 stycznia 2016r. to zgodnie z art. 325 ust. 1 pkt 4 PrRest będzie podlegało umorzeniu.

Odmienne wygląda sytuacja gdy w pierwszej kolejności zostanie otwarte postępowanie restrukturyzacyjne. Powstaje wówczas pytanie jaki skutek wywołuje otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego dla dalszego rozpoznawania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przed 1 stycznia 2016r. Otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego wywołuje szereg skutków w odniesieniu do majątku i zobowiązań dłużnika. Jednym ze skutków otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego jest wyłączenie możliwości ogłoszenia upadłości do zakończenia lub prawomocnego umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego (art. 9a PrUpad). Skutek ten wynika jednak z art. 9a prawa upadłościowego dodanego w wyniku nowelizacji z dniem 1 stycznia 2016r. co oznacza, że przepis ten nie mieści się w pojęciu „przepisy dotychczasowe” w rozumieniu art. 449 PrRest, a więc może pojawić się wątpliwość czy jego zastosowanie do rozpoznawania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przed 1 stycznia 2016r. jest dopuszczalne w świetle regulacji art. 449 PrRest. W tej kwestii trzeba jednak zauważyć, że zakres intertemporalny skutków otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego jest uregulowany w art. 448 PrRest, zgodnie z którym przepisy o skutkach wszczęcia postępowania co do osoby, majątku i zobowiązań dłużnika lub upadłego stosuje się również do zdarzeń prawnych, które miały miejsce przed dniem wejścia w życie ustawy, a niewątpliwie złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości można zakwalifikować jako zdarzenie prawne².

² Wydaje się, że złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości należy, podobnie jak wydanie orzeczenia sądowego, zakwalifikować do czynności konwencjonalnych. Na temat zdarzeń prawnych zobacz: S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, roz. 2; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa, 2001, s. 116 i n.

Okazuje się więc, że konieczne jest rozstrzygnięcie czy pomiędzy regulacją art. 448 i 449 PrRest w omawianej sytuacji zachodzi kolizja w tym rozumieniu, że uwzględnienie pierwszeństwa stosowania jednego lub drugiego przepisu prowadzi do odmiennych wniosków, a jeżeli tak to która z przedstawionych regulacji powinna zostać zastosowana. Wydaje się, że skoro istota rzeczy sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie jaki jest zakres skutków postanowienia o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego to właściwym przepisem intertemporalnym jest art. 448PrRest, który po pierwsze bezpośrednio dotyczy skutków otwarcia postępowania, a po drugie wprost stanowi, że skutki te mają znaczenie również w odniesieniu do zdarzeń, które miały miejsce przed 1 stycznia 2016r. Nie jest to sprzeczne z zasadą określoną w art. 449 PrRest, ale stanowi jej uzupełnienie. Jest oczywiste, że sąd upadłościowy rozpoznając wniosek na podstawie przepisów dotychczasowych musi jednak uwzględniać zmiany sytuacji prawnej dłużnika, które mają miejsce po 1 stycznia 2016r. wówczas gdy z mocy przepisów szczególnych zmiany te odnoszą się również do zdarzeń przeszłych. W konsekwencji, jeżeli zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne to, zgodnie z art. 9a PrUpad w zw. z art. 448 PrRest, nie można ogłosić upadłości dłużnika również wówczas gdy wniosek o ogłoszenie upadłości był wniesiony przed 1 stycznia 2016r.

Powyższe rozważania nie dotyczą wyłącznie kolizji wniosku restrukturyzacyjnego dłużnika i wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przez wierzyciela, ale dotyczą również sytuacji gdy sam dłużnik złożył przed 1 stycznia 2106r. wniosek o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu. W szczególności, dłużnik nie musi cofać złożonego uprzednio wniosku o ogłoszenie upadłości aby skutecznie złożyć wniosek restrukturyzacyjny co ma znaczenie zwłaszcza z perspektywy ewentualnej odpowiedzialności za niezłożenie w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Art. 9a PrUpad bezpośrednio reguluje jedynie skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, natomiast nie dotyczy wprost skutków złożenia bądź rozpoznania wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu. Jak wskazano wyżej sam fakt rozpoznawania przez sąd upadłościowy wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przed 1 stycznia 2016r. nie wpływa na sposób rozpoznawania wniosku restrukturyzacyjnego w tym również wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu. Powstaje jednak pytanie jakie skutki dla nierozpoznanego wniosku o ogłoszenie upadłości ma zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu, a w szczególności czy stanowi to bezwzględna przesłankę oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

W pierwszej kolejności trzeba zważyć, że zgodnie z art. 189 ust. 2 PrRest w postępowaniu o zatwierdzenie układu uznaje się, że skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego powstają z dniem układowym, o którym mowa w art. 211. Zgodnie z art. 211 ust. 2 PrRest dzień układowy przypada nie wcześniej niż trzy miesiące i nie później niż dzień przed dniem złożenia wniosku o zatwierdzenie układu. Zakres skutków, których dotyczy regulacja art. 189 ust. 2 PrRest należy oceniać w świetle art. 211 ust. 3 PrRest, zgodnie z którym według stanu z dnia układowego określa się uprawnienia wierzycieli do głosowania nad układem oraz skutki przyjętego układu. Nie można rozszerzać zakresu skutków jakie wywołuje ustalenie dnia układowego ponad regulację art. 211 ust. 3 PrRest, a w konsekwencji nie można uznać aby ustalenie przez dłużnika dnia układowego jakkolwiek miało wpływać na możliwość ogłoszenia upadłości na skutek wniosku złożonego przed 1 stycznia 2016r. Zresztą, na gruncie Prawa restrukturyzacyjnego regulacja zbiegu wniosku restrukturyzacyjnego i wniosku o ogłoszenie upadłości i związane z tym ewentualne odmienności w zakresie rozpoznawania wniosku o ogłoszenie upadłości odnosi się do złożenia wniosku o zatwierdzenie układu a nie do ustalenia dnia układowego. Należy więc uznać, że ani ustalenie dnia układowego ani złożenie wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu nie jest przeszkodą do ogłoszenia upadłości na skutek wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2016r. Rozważenia więc wymaga czy taką przeszkodą może ewentualnie być prawomocne zatwierdzenie układu. W tym zakresie należy zauważyć, że po prawomocnym zatwierdzeniu układu rozpoczyna się etap wykonywania układu. Postępowanie restrukturyzacyjne jest zakończone, a dłużnik odzyskuje zarząd swoim majątkiem, jeżeli nie został go pozbawiony na podstawie postanowień układu. Zgodnie z art. 178 PrRest ogłoszenie upadłości dłużnika w czasie wykonywania układu skutkuje wygaśnięciem układu z mocy prawa z dniem uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Regulacja ta ma również zastosowanie do ogłoszenia upadłości dłużnika na skutek wniosku złożonego przed 1 stycznia 2016r. co oznacza, że prawomocne zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu nie jest, co do zasady, przeszkodą do ogłoszenia upadłości dłużnika, aczkolwiek trzeba zauważyć, że prawomocne zatwierdzenie układu może zmienić ocenę ewentualnych przesłanek ogłoszenia upadłości, w ten sposób, że najprawdopodobniej nie będzie można uznać, że dłużnik jest niewypłacalny skoro układ będzie określał nowe zasady, w tym również terminy, wykonywania zobowiązań. Może więc okazać się, że wniosek o ogłoszenie upadłości zostanie oddalony ale nie z powodu przeszkód formalnych, ale na skutek braku podstaw do ogłoszenia upadłości.

Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego i złożonego pod rządami PrUpNaprz oświadczenia o otwarciu postępowania naprawczego

Zgodnie z art. 451 PrRest w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie ustawy przedsiębiorca złożył oświadczenie o otwarciu postępowania naprawczego, stosuje się przepisy dotychczasowe. Późniejsze złożenie wniosku restrukturyzacyjnego nie ma więc żadnego znaczenia dla biegu postępowania naprawczego. Sąd rozpoznający wniosek restrukturyzacyjny powinien jednak rozważyć stosowanie w drodze analogii art. 191 ust. 1 PrRest, zgodnie z którym wszczęcie kolejnego postępowania restrukturyzacyjnego jest niedopuszczalne, jeżeli wcześniejsze postępowanie restrukturyzacyjne nie zostało zakończone lub prawomocnie umorzone. Postępowanie naprawcze, co oczywiste, nie jest postępowaniem restrukturyzacyjnym w rozumieniu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne. Niemniej jednak niewątpliwie ma charakter restrukturyzacyjny. Wykluczenie możliwości jednoczesnego prowadzenia postępowania naprawczego i postępowania restrukturyzacyjnego jest uzasadnione tymi samymi względami, dla których ustawodawca wykluczył możliwość jednoczesnego prowadzenia kilku postępowań restrukturyzacyjnych.